

1. Вахненко Т. П. Зовнішні боргові зобов'язання у системі світових фінансово-економічних відносин / Т. П. Вахненко. – К. : Фенікс, 2006. – 536 с.
2. Кораблін С. О. Валютно-курсова політика України : стабілізаційні ефекти та можливі перспективи розвитку / С. О. Кораблін // Фінанси України : Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. – 2007. – № 9. – С. 112–123.
3. Лук'яненко І. Г. Теоретичні та практичні аспекти координації монетарної та фінансової політики в Україні / І. Г. Лук'яненко // Матеріали науково-практичної конференції «Стратегія монетарної політики: проблеми вибору та застосування». – К. : НБУ, Світовий банк, 25–26 квітня 2002. – С. 252–255.
4. Дії Національного банку України в період загострення світової фінансової кризи : аналітичний звіт. – К. : НБУ, січень 2009. – 58 с.
5. Економіка України Стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Фенікс, 2003. – 206 с.
6. Зовнішні запозичення приватного сектору та зростання кредитів в Україні : тенденції та рекомендації для економічної політики : [Спільне дослідження Інституту економічних досліджень та політичних консультацій та Німецької консультативної групи при Уряді України]. – Київ/Берлін, грудень 2007 р.
7. Платіжний баланс і зовнішній борг України. 2007 рік : Щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – К. : НБУ, 2007. – 92 с.
8. Платіжний баланс і зовнішній борг України. I півріччя 2008 року : Щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – К. : НБУ, 2008. – 80 с.
9. Ukraine : a difficult 2009, even with IMF aid : [Economic research note]. – JPMorgan Chase Bank, December 2008.

Y. A. Podvysotskiy

ANALYSIS OF EXTERNAL LONG-TERM BORROWINGS AND THEIR EFFECT ON ECONOMY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF GLOBAL FINANCIAL CRISIS

The author analyzes dynamics and structure of external borrowings of the public and private sectors of Ukraine during years 2001–2007 and 1st half of 2008. He analyzes the reasons for high importance of external long-term borrowings for the national economy, and reviews the problem of extremely high growth rates of external borrowing in banking sector. Author investigates reasons for contraction of external long-term borrowings under global economic crisis and the negative economic consequences of this decrease.

Keywords: external borrowings of the public and private sectors dynamics and structure, long-term foreign debt, investment resources, global economic crisis.

УДК 311.101.52

Семіколенова С. В.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ В АНАЛІЗІ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті висвітлено основні аспекти щодо організації та проведення експертного опитування, визначення рівня розвитку готельного господарства України в цілому і у регіональному розрізі.

Ключові слова: готельне господарство, експертне опитування, інвестиційна привабливість готельного господарства регіонів, комплексний статистичний аналіз стану та розвитку готельного господарства.

Вступ

Сучасний етап економічного розвитку в Україні характеризується високим динамізмом і значними структурними зрушеннями, що супроводжуються зростанням сфери послуг. Розвиток цієї сфери є однією з рис нового суспільства.

Але необхідно досягти такого рівня технічного розвитку виробництва та продуктивності праці, щоб приблизно лише третя частина зайнятих забезпечувала такий обсяг матеріального виробництва, який повністю задовольняв би потреби суспільства в матеріальних благах, а дві третини –

забезпечували сферу послуг. Прискорений її розвиток, прагнення підприємств отримати найвищий прибуток і платоспроможність споживачів даних послуг, що зростає, сприяють розширенню й урізноманітненню діяльності суб'єктів господарювання, зокрема готельних підприємств, оскільки готельне господарство – один із важливих складників сфери послуг. Це пов'язано насамперед із тим, що необхідність розміщення приїжджих і надання їм першочергових послуг із проживання є першочерговою під час формування туристичної інфраструктури.

Постановка завдання

У сучасних умовах постає проблема отримання повної та достовірної інформації про стан і розвиток готельного господарства, спектр послуг готельних підприємств та їх якість.

Основним джерелом інформації про результати діяльності підприємств готельного господарства є державна звітність, яку складають на основі первинного обліку. Вона створює інформаційну базу даних про стан готельного господарства в цілому та в регіональному розрізі, містить дані про доходи і витрати підприємств готельного господарства, про стан і зміну цін на готельні послуги тощо.

Інформаційну базу державної статистики готельного господарства утворюють:

- обов'язкова звітність, що подають усі суб'єкти господарювання, які здійснюють надання готельних послуг;
- одноразові обстеження за низкою показників, вивчення яких здійснюють на нерегулярній основі, оскільки такі обстеження зумовлені необхідністю визначення сезонних особливостей, впливу економічної та політичної ситуації у країні, здійснення порівняльного аналізу в розрізі окремих територій;
- дані експертних оцінок, оскільки труднощі під час аналізу розвитку явищ пов'язані не тільки з тим, що іноді не вистачає достовірної інформації, а й із необхідністю правильного визначення проблем, вибору оптимальних критеріїв та оцінювання одержаних результатів.

Виявлено, що інформаційну базу звітності готельних підприємств використовують недостатньо. Не спостерігається її застосування як у діяльності потенційних користувачів, так і в наукових дослідженнях. Якщо неможливо одержати конкретні дані про стан і розвиток готельного господарства, то доцільно застосувати методи експертних оцінок, під якими розуміють логічні прийоми і математичні методи. Їх використовують для збирання, узагальнення й аналізу інформації, отриманої від спеціалістів,

у зв'язку зі зростанням потреби у прийнятті рішень, спрямованих на майбутнє, та необхідністю передбачення їх наслідків. Як свідчить досвід, застосування традиційних процедур підготовки рішень не завжди дає змогу розглянути всю сукупність факторів, що впливають на функціонування великих систем, та врахувати увесь спектр альтернативних напрямів розв'язання проблем.

Позитивний ефект застосування таких оцінок дозволяє виявити основні фактори і взаємозв'язки між ними, встановити відносну важливість цілей, а також дає можливість зосередити сили спеціалістів, їх інтуїцію та досвід для вирішення тих проблем, розв'язання яких найбільш необхідне. Експерти у процесі опитування проводять інтуїтивно-логічний аналіз галузевих проблем і кількісного відображення їх міркувань. У деяких країнах із ринковою економікою аналогічні опитування набули достатньо широкого застосування.

Результати дослідження

Існує низка об'єктивних причин застосування експертних методів під час вирішення економічних завдань. Такими завданнями щодо розвитку готельного господарства є визначення певної множини факторів впливу та урахування різних підходів, що дає можливість приймати оптимальні рішення. Експертне опитування для характеристики стану та розвитку готельного господарства проведено у декілька етапів:

- визначено цілі;
- здійснено підбір спеціалістів-експертів;
- сформовано питання і складено опитувальний лист (анкети);
- розроблено прийоми та процедуру опитування експертів;
- проведено роботу з експертами, яких ознайомлено із процедурою надання відповідей на запитання анкети;
- проведено опитування експертів;
- здійснено обробку, аналіз та узагальнення експертних оцінок.

Багато праць вітчизняних і зарубіжних учених [1; 2; 3; 4; 5; 6] присвячено розробленню методик експертних оцінок, у яких розкрито сутність експертного оцінювання, а також наведено конкретні результати їх застосування в економіці. Однак окремі дослідники висловлюються проти використання таких оцінок під час аналізу економічних систем, вважаючи їх наближеними та неточними [1, с. 24]. Крім того, у більшості методик експертних опитувань не приділено достатньої уваги обґрунтуванню обраної схеми інтегрування оцінок, отриманих на основі використання декількох критеріїв [2, с. 127].

Одним із головних факторів забезпечення достовірності та надійності результатів експертного оцінювання є забезпечення підбору спеціалістів, що беруть участь в експертизі. Для цього треба скласти список компетентних осіб у даній галузі та здійснити ретельний їх відбір. Експерти повинні бути достатньо добре інформовані про джерела виникнення проблем та шляхи вирішення таких проблем.

Визначивши кількість потенційно можливих кандидатів в експерти, слід вирішити питання про чисельність експертної групи. Точно визначити оптимальну їх кількість практично неможливо, але зрозуміло, що в разі невеликої чисельності експертів на групову оцінку занадто впливає думка кожного з них. Водночас в разі дуже великої кількості фахівців важко визначити їх узгоджену думку, а це, у свою чергу, може зменшити достовірність групової оцінки [3, с.102].

На наш погляд, під час визначення чисельності експертів слід урахувати однакову кількість як учених, так і спеціалістів даної галузі, рівень їх компетентності, аналітичності та конструктивності мислення, здатність вирішувати поставлені завдання.

Формування відповідної групи експертів здійснено з урахуванням їх освітнього рівня, інтелекту, кваліфікації, конструктивізму, відповідальності, самокритичності, компетентності в питаннях діяльності підприємств готельного господарства, досвіду, можливості передбачати майбутнє. Експертну групу становили: викладачі спеціалізованих ВНЗ, менеджери готельного господарства вищої та середньої ланки, спеціалісти статистичних органів.

У практиці застосування методу експертних оцінок існує кілька способів використання потенціалу групи: індивідуальний, груповий і так званий метод «Делфі». У даному дослідженні застосовано індивідуальний (метод узгодження оцінок). Кожний експерт надавав оцінку незалежно від інших, після чого було визначено узагальнюючу оцінку [3, с.106; 2, с.129].

Опитування експертів дало можливість визначити рівень розвитку готельного господарства в Україні, ступінь впливу цієї сфери на розвиток вітчизняної економіки сьогодні та в майбутньому, оцінити фактори впливу на розвиток готельного господарства в Україні в цілому та в регіональному розрізі. Поряд із цим дало можливість з'ясувати ступінь труднощів у пошуку повної інформації про готельні підприємства і їх характеристики за різними ознаками, рівень довіри користувачів інформації до різних її джерел, ступінь побудови єдиної системи інформаційного забезпечення туристів інформацією про вибір готелю та інвесторів – про інвестиційний клімат у регіоні. Питання стосовно інвестиційного про-

цесу дозволили визначитись щодо інвестиційної привабливості готельного господарства регіонів України й оцінити рівень активності учасників цього процесу та їх вплив на розвиток цієї сфери. Поряд із цим з'ясовано думку експертів про необхідність проведення подальших досліджень для того, щоб використати їх результати в управлінні готельним господарством у цілому та інвестиційним процесом у готельному господарстві зокрема.

У процесі спостереження опитано 14 експертів. Узагальнення результатів експертного опитування здійснено за допомогою формули середньої арифметичної простої [4, с.14]:

$$G_j = \frac{\sum Z_{ij}}{m},$$

де G_j – середній бал,

Z_{ij} – експертна оцінка явища (бали),

i – властивість,

j – елемент сукупності.

Експертна оцінка розвитку готельного господарства в Україні становить 5,9. Достатньо високий середній бал свідчить про позитивне бачення експертами перспектив розвитку готельного господарства. Ступінь впливу рівня розвитку даної галузі на економічний стан України у 2007 р. оцінено в 5,8, а до 2010 р. – 6,3. Оптимістичний прогноз експертів базується на реаліях, пов'язаних із наступним чемпіонатом Європи з футболу, що відбудеться в Україні у 2012 р.

Серед факторів впливу на розвиток готельного господарства експерти виділяють насамперед: інвестиційну залежність (6,4), економічну ситуацію у країні (6,3), політичну ситуацію (5,8) та діяльність іноземних конкурентів (5,7). Найменш вагомими факторами вважають наявність спеціалізованих навчальних закладів (4,2) і матеріально-технічної бази (4,3).

Найвищий середній бал, що характеризує ступінь розвиненості готельного господарства України за регіонами, експерти надали місту Києву (6,9), Автономній Республіці Крим (6,8), Львівській (5,9), Одеській (5,9), Донецькій (5,7) та Дніпропетровській (5,0) областям. Деякі експерти визначали лише ті регіони, які належать до регіонів перспективного розвитку.

Оцінюючи інвестиційну привабливість готельного господарства регіонів, експерти виділяють Автономну Республіку Крим (7,0), місто Київ (6,7), Одеську область (6,1), і від 4,0 до 6,0 оцінено інвестиційну привабливість Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Львівської та Полтавської областей.

94,4 % експертів зазначили, що найвпливовішим фактором, який обмежує інвестиційну діяльність у готельному господарстві України,

є нестабільність економічної ситуації у країні; 88,9 % – нестача коштів у вітчизняних інвесторів і недосконалість нормативно-правової бази.

Серед факторів, що стимулюють інвестиційну діяльність у готельному господарстві країни, всі експерти назвали підвищення рейтингу України на світовій арені та швидкий розвиток туризму, 94,4 % – наявність коштів у вітчизняних інвесторів. Інші стимуляційні фактори, які вказано в анкеті, експерти вважали менш впливовими.

Ступінь довіри інвесторів офіційним джерелам інформації оцінено в 6,2, неофіційним – 5,6. Незважаючи на те, що оцінки близькі за своїм значенням, експерти вважають, що офіційна інформація більш надійна, точна та достовірна.

Експерти високо оцінюють необхідність побудови єдиної системи інформаційного забезпечення (6,3), що дасть можливість туристам визначитися з вибором готелю, а інвесторів – щодо інвестиційного клімату в регіоні.

Експерти високо оцінили необхідність проведення подальших досліджень для того, щоб надалі використовувати їх результати в управлінні готельним господарством по Україні у цілому та в регіональному розрізі зокрема. Оцінка напрямів дослідження стосовно управління цією галуззю коливається від 5,2 (соціологічні опитування) до 6,5 (аналіз тенденцій розвитку готельного господарства в Україні та в її регіонах), а управління інвестиційним процесом у готельному господарстві – від 5,6 (вивчення світового досвіду діяльності підприємств готельного господарства) до 6,6 (прогнозування розвитку готельного господарства).

1. Голубков Е. П. Использование системного анализа в отраслевом планировании / Е. П. Голубков. – М.: Экономика, 1977. – 135 с.
2. Ковтун Н. В. Статистичне дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності : Теорія, методологія та практика / Н. В. Ковтун. – К. : ПВЦ ТОВ «Імекс-ЛТД», 2005. – 420 с.
3. Бешелев С. Д., Гурвич Ф. Г. Экспертные оценки / С. Д. Бешелев, Ф. Г. Гурвич. – М. : Наука, 1973. – 158 с.

Висновки

У процесі дослідження виявлено, що наявне інформаційне забезпечення не дає можливості проводити комплексний статистичний аналіз стану та розвитку готельного господарства. Якісне використання інформаційних ресурсів у статистичному аналізі та прийнятті управлінських рішень на сьогодні є одним з найважливіших і найскладніших завдань статистики готельного господарства. Побудова системи раціонального інформаційного забезпечення оцінювання стану та розвитку готельного господарства потребує вивчення змісту необхідної інформації та добре організованого статистичного спостереження. Інформаційна база звітності готельних підприємств використовується не повною мірою як у діяльності потенційних користувачів, так і в наукових дослідженнях, незважаючи на те, що вона є основою комплексного оцінювання та прогнозування діяльності підприємств готельного господарства, його стану та розвитку в регіонах й у державі в цілому. Для вирішення проблем інформаційного забезпечення необхідно поряд із суцільними спостереженнями проводити вибіркові обстеження та застосовувати метод експертних оцінок. Це дає можливість вивчити потреби в додаткових послугах підприємств готельного господарства, розширити їх спектр, з'ясувати недоліки, пов'язані із проблемою прийняття управлінських та інвестиційних рішень на мезо- і макрорівнях, а також реалізувати проекти, результати яких неможливо однозначно визначити, та врахувати експертні оцінки у процесі розробки державної політики щодо розвитку сфери послуг в Україні.

4. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування : Навчальний посібник / А. М. Єріна. – К. : КНЕУ, 2001. – 170 с.
5. Голубков Е. П. Использование системного анализа в принятии плановых решений / Е. П. Голубков. – М. : Экономика, 1982. – 160 с.
6. Бешелев С. Д., Гурвич Ф. Г. Математико-статистические методы экспертной оценки / С. Д. Бешелев, Ф. Г. Гурвич. – М. : Статистика, 1974. – 159 с.

S. V. Semikolenova

THE USE OF EXPERT QUIZ METHODS IN THE ANALYSIS OF HOTEL INDUSTRY STATE AND DEVELOPMENT

In the article it is outlined the main aspects of organization and carrying out the expert quiz, defined the hotel industry development level of Ukraine in general and in the regional sector as well.

Keywords: hotel industry, expert quiz, hotel industry regional investment attractiveness, complex statistical analysis of the hotel industry status and development.